

ОТНОСНО ОТРАЖЕНИЕТО НА ДОГОВОРА ЗА ТЕКУЩА СМЕТКА ПРИ НАЛАГАНЕ НА ЗАПОР ВЪРХУ ВЗЕМАНЕ НА СТРАНА ПО СДЕЛКАТА

Благой Златанов*

С договора за текуща сметка между две лица, поне едното от които е търговец, може да се уговори вземанията и задълженията, породени от взаимните им отношения, да се водят в една сметка, която се приключва периодически. Дискусионният въпрос, който възниква в практиката (съдебна, арбитражна, договорна и счетоводна), е допустимо ли е посягане по изпълнителен ред на отделни вземания, записани (отнесени) в контокорентната сметка.

Характерът на постоянните или периодичните бизнесконтакти между страните по договора за текуща сметка (контокорентния договор) повдига редица правни проблеми, които са резултат от комплексното (синергичното) въздействие на тази търговска сделка, изрично уредена в глава XXVIII на Търговския закон (ТЗ). Договорът за текуща сметка е със значимо приложение в практиката. Контокорентът предлага гъвкави и рационални разчетно-кредитни разрешения за развитието и улесняването на търговията. Договорът за текуща сметка е правна форма на кредитните и разчетните отношения между търговците. Възникват *per usum* редица важни и сложни въпроси, на които не може да се намери отговор в закона. Особено много проблеми създава положението, когато кредитор на една от страните по контокорента възнамерява да извършва принудително изпълнение.

Тази статия има за цел да даде мотивиран отговор на противоречиво решавания в българската търговскоправна доктрина и практика въпрос относно действието и отражението на договора за текуща сметка при налагането на запор¹ върху вземане на страна по контокорента. В нея акцентирам върху научната дискуссионност и практическата приложимост на разглеждания въпрос.

* Адвокат, синдик и арбитър от Велико Търново, доктор по гражданско и семейно право, асистент по търговско право към катедра „Частноправни науки“ при Юридическия факултет на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“.

¹ Вж. и Хаджиев, Ал. Търговски енциклопедичен речник. С., 1930, 170–171.

Надявам се статията да предизвика обсъждания, които да доведат до градивни резултати. Надявам се също тя да е полезна за студентите, практикуващите юристи и представителите на бизнеса за изясняването на важния и спорен търговскоправен проблем, предмет на изследване в разработката. По този начин искам да изкажа и своята сърдечна благодарност и признателност към моите учители проф. д. ю. н. Георги Стефанов и проф. д-р Янка Тянкова за техния научен, преподавателски и човешки пример.

Дискусионният и деликатен въпрос е допустимо ли е посягане по изпълнителен ред на отделни вземания, записани (отнесени) в контокорентната сметка. По мое мнение отговорът не следва да бъде утвърдителен.

Включването на вземанията (и задълженията) в контокорентната сметка води до абсолютна невъзможност (недопустимост) те да бъдат запорирани впоследствие от кредитор на страна по договора за текуща сметка. Това на практика означава, че веднъж включени (записани) в текущата сметка, вземанията вече не може да се запорират отделно. Това мое разбиране не следва пряко от лаконичната, изключително пестелива и недостатъчна правна уредба на договора за текуща сметка по нашето търговско облигационно право (срв. чл. 419 ТЗ). Смятам обаче, че то е резонно, логично и отчитащо в пълна степен функцията на контокорента за уеднаквяване² и унифицирано третиране на вземанията, записани *a conto*. Това блокиращо (парализиращо) действие е иманентно присъщо на *conto corrente*.

В съвременната търговскоправна доктрина се приема, че може да се иска принудително прекратяване на договора за текуща сметка от кредитор на една от страните, който възнамерява да извършва принудително изпълнение, *насочено срещу едно от вземанията* (курсивът е мой – б. а.) на страната, която се явява негов длъжник.³ По мое мнение в тази хипотеза кредиторът на страна по договор за текуща сметка може да насочи принудителното изпълнение само срещу салдото (остатъка, излишъка).

Салдото (*saldo*) е остатъкът или разликата между сбора на дебитните и на кредитните пера по една контокорентна сметка.⁴

² Срв. Голева, П. Търговско право. Кн. II. Търговски сделки. 4. прераб. и доп. изд., С., 2012 (по-нататък: Голева, П. Търговско право II, 4. изд.), с. 273.

³ Пак там, с. 281. Вж. също Голева, П. Търговско право. Втора част. Търговски сделки. С.: Апис, 2014, с. 340.

⁴ Вж. Хаджиев, Ал. Търговски енциклопедичен речник. С., 1930, с. 431.

По правило установяването на салдото по една текуща сметка става след всеки лихвен период, т.е. периодично при всяко приключване на сметката, или по необходимост – например при насочване на принудителното изпълнение от кредитор на страна по контокорента срещу вземането по салдото.

По италианското (облигационно) право проблемът е уреден изрично и ясно в чл. 1830, ал. 2 от италианския Граждански кодекс (Ит. ГК, art. 1830, par. 2 CC). Всяка от страните по контокорентния договор може да го прекрати, в случай че вземането по евентуалното салдо е запорирано от взыскател (кредитор) – арг. от разпоредбата на чл. 1830, ал. 2 Codice Civile от 1942 г. (CC).⁵ Страната, на която е връчено запорното съобщение, е длъжна да уведоми другата страна.

В немската търговскоправна литература с основание се приема, че е недопустимо посягане по изпълнителен ред на отделни вземания по текуща сметка. Запор може да бъде наложен само върху салдото.⁶ В този смисъл е и разпоредбата на § 357 от Германския търговски законник (ГТЗ/НГВ).⁷ Налагането на запор засяга салдото, което би се оказало налице в момента на запора. Възникналите след запора дългове (задължения) на кредитора по салдото не може да се противопоставят на взыскателя (вж. § 357, изр. 1 ГТЗ).⁸ В ГТЗ е направено и уточнението, че при налагане на запор върху салдото всички вземания и задължения на страните по контокорента, възникнали (породени) преди запора, се включват при изчисляването на салдото (остатъка) – § 357, изр. 2 ГТЗ. По мое мнение налагането на запор върху вземането по салдото по необходимост (*ex necessitate*, задължително) води до принудително приключване на сметката. Следователно запорът (принудителното изпълнение) не води автоматично до

⁵ Вж. **Franchi, L., V. Feroci, S. Ferrari.** Codice Civile e di Procedura Civile e Leggi Complementari (a cura di **Giorgio Ferrari**). Milano, 2018, p. 205, 1295. Понастоящем в Италия (както в Швейцария, Нидерландия и Руската федерация) е налице единство на частното право, тъй като търговскоправната материя е инкорпорирана в италианския Граждански кодекс (ИтГК) от 1942 г., а у нас (както в Германия, Австрия, Франция и Турция) частноправната система е дуалистична.

⁶ Така **Козак, К.** Учебник по търговско право (превод от немски – Цветан Пупешков). С., 1920, с. 365.

⁷ Вж. **Schuster, A.** The German Commercial Code. London, 1911, 171–172. **Fleischer, H.** Handelsgesetzbuch mit Einführungs. 57. Auflage. München, 2015, S. 155.

⁸ Св. **Козак, К.** Цит. съч., с. 365.

прекратяване на договора за текуща сметка (*Laufende Rechnung, Kontokorrent*), а по-скоро открива възможност и дава право на всяка от страните по контокорентния договор да го прекрати за в бъдеще (*ex nunc*).

Съществен правен признак на договора за текуща сметка е единството и неразделността на контокорентната сметка. Вписаните (включените) в текущата сметка (*a conto, a compte*) вземания и задължения загубват своята индивидуалност и се превръщат в едно неделимо цяло (срв. чл. 1827 ИтГК). Именно затова претенция на трето лице кредитор (взискател) не може да се обърне срещу отделни вземания на длъжника, отнесени (записани) по контокорентната сметка. Претенцията може да бъде обърната (насоочена) само върху салдото (резултата) на контокорентната сметка, ако в деня на предявяване на претенцията салдото е в полза на длъжника.⁹

Смятам, че ако сделка (най-често стоков договор), сключена и изпълнена от страните по договора за текуща сметка преди запора, бъде унищожена след запора, съответната партида, т.е. съответното перо, се премахва от текущата сметка и по този начин салдото ще бъде променено, като в този случай запорът ще засегне само промененото (преизчисленото) салдо.

Предложение *de lege ferenda*

По съображения за икономическа (стопанска) целесъобразност и за правна сигурност е налице практическа нужда в Търговския закон да се включи разпоредба по подобие на чл. 1830, ал. 2 *Codice Civile*, като се създаде нов чл. 419а със следното съдържание:

„Всяка от страните по договора за текуща сметка (контокорентния договор) може да го прекрати, в случай че вземането по евентуалното салдо е запорирано от взискател (кредитор). Страната, на която е връчено запорното съобщение, е длъжна да уведоми другата страна“.

⁹ Вж. генерално в този смисъл **Братус, С. Н.** Съветско гражданско право. Т. II. С., 1953, с. 215 in fine. Също **Братус, С. Н.** Советское гражданское право. Т. II. Москва, 1951, с. 223.